SPANIEN UNDER FRANCO

ERIK RESKE-NIELSEN

Franco-styret har efterhånden opnået en anselig alder. Det er atten år siden oprørsfanen blev hejst i spansk Marokko og på kasernerne rundt om i selve Spanien, og det er femten år siden Franco kunne proklamere, at borgerkrigen var endt med oprørernes sejr – en sejr som var blevet vundet gennem støtte fra Mussolini og Hitler i form af materiel og „frivillige". Francos regime har overlevet både nazivældet i Tyskland og faciststyret i Italien. Det kunne uanset sin herkomst og karakter fastholde magten i demokratiernes sejrsstund og under den antifacistiske højkonjunktur i 1945–46, og det har fra 1953 gennem den spansk-amerikanske pagt fået brudt den udenrigspolitiske isolering, det befandt sig i.

Men alt det betyder ikke, at Franco er fri for vanskeligheder. Der kan peges på økonomiske bekymringer, der imidlertid ikke er så store, som de har været, der kan henvises til det alt andet end gode forhold til Storbritannien og Frankrig, og man kan fremdrage den fortsatte eksistens af en organiseret underjordisk bevægelse, der let kan få medvind på grund af de dårlige sociale forhold i landet. Men *caudilloens* alvorligste bekymringer kommer fra de modsætninger, der findes inden for den koalition, hvorpå hele systemet hviler – om end det må fastslås, at det netop er denne indre spænding i regimet, der har gjort det muligt for Franco at opretholde en stærk personlig magtstilling ved at han atter og atter har kunnet spille grupperne ud mod hinanden. At udnytte dette spændingsforhold og hele tiden sørge for, at ingen enkelt gruppe får for megen magt, har lige siden borgerkrigens dage været det centrale i diktatorens ikke ubetydelige statskunst.

HÆREN, KIRKEN OG PARTIET

Bærepillerne i Franco-regimet er nu som tidligere hæren, kirken og det eneste tilladte parti, nemlig den facistiske falange. Desuden må godsejerne og det højere bourgeoisie også henregnes til støtterne ligesom det delvis falangistiske bureaukrati.

Ingen af hovedgrupperne udgør dog nogen absolut enhed. Hæren er

præget af en vis modsætning mellem de højere officerer, der næsten alle er stærkt konservative og desuden ofte monarkistisk indstillet. De yngre officerer derimod er vokset op under det nye styre og hyppigt under kraftig falangistisk påvirkning. Standssammenholdet er imidlertid veludviklet i officerskorpset, og interessefællesskabet opvejer i det store og hele forskellen i tradition.

Også kirken har sine yderfløje. Som helhed er gejstligheden en konservativ faktor, og dele af den kan kun betegnes som ærkereaktionær, men den har dog medlemmer, som kræver, at kirken skal gå i spidsen for et økonomisk og socialt reformarbejde. Det er lavgejstligheden, der fremfører disse synspunkter, men også biskoppen af Malaga har for nylig gjort sig til talsmand for dem, og hævdet, at arbejdernes levestandard må forbedres, da de ellers bliver „fremmede overfor kristendommen, og marxismens virus forgifter deres sjæle".

Heller ikke falangen er fuldstændig enig. Det skyldes i høj grad dens oprindelse. Den bestod af den fascistbevægelse, der før borgerkrigens udbrud blev organiseret af militærdiktatoren Primo de Riveras unge søn, men i 1937 blev den radikale falange ved et magtbud fra generalerne smeltet sammen med de royalistiske traditionalister til det oprørske Spaniens eneste tilladte parti. Denne blanding af fascisme og konservatisme har siden præget falangen, men det er dog ubestrideligt, at dens kerne er hårdkogt fascistisk. Desuden karakteriseres den af, at mange medlemmer er ledere indenfor syndikaterne, d.v.s. de korporative erhvervsorganisationer, der omfatter både arbejdsgivere og arbejdere, og som spiller en stor rolle i Spaniens økonomiske liv. De er derigennem direkte interesseret i, at staten dirigerer erhvervslivet, og mange af dem har tillige vist sig lydhøre overfor arbejderkrav om bedre levevilkår. Derfor er det rigtigt at placere falangen til venstre i regeringskoalitionen, selv om der også findes deciderede højreelementer i den.

De største modsætninger mellem Franco-regimets grupper består mellem falangen og gejstligheden. Parti og kirke er som i andre diktaturstater stødt kraftigt sammen på flere områder. Det er åbenbart, at falangen og kirken fra første færd har rivaliseret om det sociale hjælpearbejde, der er så velegnet til at hverve proselytter, men det område, hvor de to partier er kommet til at stå skarpest overfor hinanden, er dog ungdomsopdragelsen. Falangen gav i efteråret 1953 endnu kraftigere end tidligere udtryk for sin bekymring over kirkens magtposition. Det skete efter, at der 27.8.1953 var afsluttet et konkordat mellem Spanien og Vatikanet, hvorved den spanske kirkes stilling var blevet yderligere styrket. Ganske vist fik Franco ved konkordatet en begrænset myndighed til at udnævne biskopper, og det blev pålagt alle spanske præster dagligt at bede for *caudilloen,* men overfor dette stod overordentligt store indrømmelser til kirken. Det gjaldt f. eks. i retsforfølgelsen mod gejstlige i kriminalsager, men vigtigst af alt var, at kondordatet gav kirkelige inspektører ret til at overvåge al undervisning, der drives af staten

eller private. Desuden fik de ret til at „beordre inddraget enhver bog, ethvert skrift og enhver publikation, som de mener står i strid med trossætningerne eller den katolske moral". Endelig fik kirken ved konkordatet bekræftet, at der ikke kan kræves skat af dens formue – en bestemmelse som er af stor rækkevidde, da kirken ved siden af sine jordegodser ejer betydelige dele af den spanske industri. Konkordatet vakte megen uro i falangen, og det var helt i overensstemmelse med Francos taktik, at der kort efter blev givet partiet en indrømmelse, idet det fik tilladelse til for første gang siden borgerkrigen at afholde en stor falangistisk kongres i Madrid.

Derimod er det vanskeligt at pege på et klart modsætningsforhold mellem hæren og de øvrige dele af Franco-koalitionen. Der dukker ganske vist nu og da tegn op herpå, men de kan i det store og hele henføres til personkonflikter eller til, at der blandt de højere officerer gør sig den opfattelse gældende, at de trods alt ikke helt spiller den rolle i det spanske samfund, som de burde. Alfons XIIIs regeringstid var en officerernes magtperiode og Primo de Riveras diktatur 1923–29 i helt anden grad end Francos et militærstyre. Andre har bevaret loyaliteten overfor kongehuset og håber på en restauration, om ikke før så ved Francos død. Men nogen fare for regimet er de på ingen måde og næppe heller en faktor, der kan tænkes at bidrage til, at det splittes indefra. Generalerne husker endnu alt for tydeligt, hvad der skete med militærstanden og militærudgifterne, da det republikanske styre eksisterede, og de ønsker næppe at løbe nogen risiko for en gentagelse af eksperimenterne fra 1931–36. I så henseende deler de opfattelse med godsejerne. Disse står ganske vist i modsætningsforhold til industriens folk og til syndikaternes ledere, men hvad de frygter mere end noget andet er, at et nyt regime skal genoptage det arbejde for en agrarreform, som republikken lige fik påbegyndt, og som væsentligst bestod i en udstykning af de dårligt drevne storgodser. Ethvert styre, der tilsigter en modernisering af Spanien og en fremgang for dets økonomi og en højnelse af befolkningens levefod, må tage dette spørgsmål op. Så klart er det, at endog venstreelementerne indenfor Franco-regimet har peget på jordproblemet som det centrale for Spanien. Derfor må godsejerne holde så langt til højre som muligt, og de har kun ringe håb om, at selv et monarki skulle blive lige så reaktionært som Francos styre. De er som officerne loyale, om end med restaurationen som en eventuel udvej.

Fællesnævneren for de kræfter, der holder Franco ved magten, er således frygt – frygt for, hvad der vil ske, hvis regimet falder, og frygt for, at en anden part af koalitionen skal blive for stærk, hvis man selv går i opposition. Disse modsætninger og denne stemning har gjort det muligt for Franco at koncentrere en meget betydelig magt i sine egne hænder, og det har givet ham chancen for hele tiden at spille flere grupper ud mod en del af koalitionen, hvis denne truer med at blive for stærk. Disse forhold har været af meget

stor betydning for diktatoren i de alvorlige kriseår, der fulgte efter Tysklands sammenbrud, og de er stadig de bedste garantier for hans personlige magt.

DEN MONARKISTISKE TRUSEL

Den mest direkte trusel mod regimet forelå i 1945, hvor mange af højrelederne bag Franco så redningen i at få diktaturet erstattet af et kongedømme. Men også ved den lejlighed blev det splittelsen blandt modstanderne, der reddede Franco. Højreoppositionen var nemlig stærkt uenig. Nogle af dens ledende medlemmer ønskede at træde i samarbejde med republikanske højrefolk og skabe en samling omkring Alfons XIIIs tredieældste søn, Don Juan. Det var det konstitutionelle monarki, der her kunne skimtes, men andre håbede på et kongeligt diktatur eller en ærkereaktionær absolutisme. Dette yderste højre havde hele to tronprætendenter, nemlig Don Carlos og prins Xavier. Desuden har Alfons XIIIs ældste søn, Don Jaime, senere anmeldt sine krav på tronen. At han frasagde sig retten i 1933, og at han er døvstum, er åbenbart betydningsløst. Men forvirringen bidrog dengang som nu til at spille Franco alle trumferne i hænde, og det så meget mere som den mest fremtrædende af prætendenterne, nemlig Don Juan, holdt en vaklende kurs og det ene øjeblik lovede en fri forfatning, mens han det næste talte om at gå på akkord med Franco og lade denne beholde den reelle magt i et kongedømme.

Den monarkistiske fare blev afværget af Franco gennem flere manøvrer, hvorunder han virtuost spillede på modsætningerne mellem kongedømmets tilhængere. Allerede i 1944 slog han ned på de mest højrøstede monarkister og fjernede dem fra fremtrædende stillinger i administrationen eller militæret, ligesom han berøvede dem deres politiske indflydelse. Samtidig søgte diktatoren i højere grad end tidligere støtte hos kirken og fjernede sig dels af den årsag, dels på grund af de ændrede storpolitiske forhold fra falangen, som måtte finde sig i at blive skubbet i baggrunden. I realiteten blev monarkisterne dog langt hårdere ramt, og bag kulisserne virkede de ledende falangister videre. Den nære forbindelse med kirken tjente til at give Franco et mere akceptabelt præg overfor udlandets konservative, der i kampen mod de facistiske magter efterhånden havde glemt deres sympati for Franco-styret under borgerkrigen, og det syntes overfor hjemlandets højre at antyde en udvikling i monarkistisk retning. I 1947 foretog Franco imidlertid et træk, som skød tronspørgsmålet ud i det uvisse. Gennem en lov blev Spanien erklæret for et kongerige, men uden konge, og dette er faktisk Spaniens forfatningsmæssige situation den dag i dag. Den minder en hel del om Horthys rigsforstanderskab i Ungarn i mellemkrigs- og krigsårene, men Franco har truffet mere sikre foranstaltninger til at bevare magten. Det kom i loven til at hedde, at den nye konge skal være fyldt 30 år, at han skal udpeges af et regentskabsråd under Francos forsæde,

og at han skal sværge at ville opretholde det eksisterende styre. Da hverken diktatoren eller falangen under nogen omstændigheder kan tænke sig at få Don Juan på tronen, men derimod muligvis dennes ganske unge søn, Juan Carlos, er afgørelsen i kongespørgsmålet udsat for lang tid. Juan Carlos vil først blive 30 år i 1968 – på et tidspunkt, hvor Franco vil være nær ved de 80. Caudilloen sikrede således ved loven om det spanske kongerige, at han ikke legalt kan få sin magt rokket af en konge, og samtidig satte han den monarkistiske opposition mat ved at opfylde dens ønske om et nyt monarki.

DEN REPUBLIKANSKE OPPOSITION

Når Franco har kunnet fastholde magten, har det imidlertid også haft andre årsager end forholdene indenfor de grupper, der står bag styret, og deres fælles frygt for, at enhver forandring vil vise sig at føre til noget værre. Der ligger også faktorer af økonomisk karakter bag dette, ligesom det på et givet tidspunkt blev af stor betydning, at den republikanske opposition i og udenfor Spanien er svag og splittet. De modsætninger, der prægede den republikanske lejr under borgerkrigen, og som fra tid til anden og navnlig til slut slog ud i åben konflikt, har fortsat præget republikanerne. Det største, men langt fra eneste problem gælder samarbejdet med kommunisterne. Disse er ledende i den ene af de spanske illegale organisationer, *Unión Nacional,* der har nær forbindelse med de franske kommunister. Den er stærkest i det nordlige Spanien og navnlig i Catalonien, hvor Franco flere gange har slået ned på den med arrestationer. I sommeren 1953 blev mange personer således sat i fængsel på grund af forsøg på at genskabe det catalanske socialistiske enhedsparti og for at have udgivet bladet „Solidaridad Obrera". En anden underjordisk bevægelse er *Alianza Democratica,* der synes at være noget mere udbredt end Unión Nacional. Dens kerne består af spanske socialdemokrater og af folk fra de to gamle fagbevægelser, U.G.T. og C.N.T. Den er vestorienteret og afviser et samarbejde med kommunisterne. I februar 1954 blev der ved en krigsret i Madrid fældet langvarige fængselsdomme over et antal anarkister og en enkelt monarkist for at have forsøgt at forene anarkister, socialister og monarkister til aktion mod det herskende styre, og kort efter blev 11 socialister dømt for illegal virksomhed.

Heller ikke eksilpolitikerne har kunnet holde sammen og blev snarere mere splittede, da mulighederne for at få Franco fjernet var størst i 1945–47. Et flertal af de landflygtige socialister mente som Indalecio Prieto, at man skulle samarbejde med det republikanske højre, der havde forbindelse med monarkisterne i og udenfor Spanien, mens andre delte kommunisternes opfattelse, at man skulle samarbejde med reaktionen. Denne konflikt lammede de landflygtige republikanere og bevirkede, at den ene eksilregering efter den anden faldt, indtil institutionen blev aldeles betydningsløs.

ØKONOMISK STABILISERING

Desuden gik udviklingen i selve Spanien efter 1947 Francos modstandere imod. Regimet havde opnået politisk stabilitet, faren for omvæltning udefra var forsvundet efter den kolde krigs begyndelse, og den økonomiske situation bedredes noget. Det sidste var ikke det mindst vigtige. Franco havde klaret sig nogenlunde gennem 2. verdenskrig, og i dens sidste år havde Spanien profiteret ikke så lidt af sin stilling som „ikke-krigsførende" eller „neutral". Navnlig havde kampen mellem Tyskland og de allierede om Spaniens råstoffer – specielt dets wolfram – givet landet gode indtægter, men efter Frankrigs fald ændredes forholdene, og store valutavanskeligheder meldte sig. Helt galt blev det, fordi høsten slog fejl dels som følge af vejrforholdene, dels fordi jorden var udpint og slet dyrket, og Spanien måtte derfor importere brødkorn. Problemet fandt en foreløbig løsning ved den såkaldte Franco-Peron-handelsoverenskomst i 1946, der skulle bane vej for en stor spansk-argentinsk samhandel, og som i første omgang blev finansieret med argentinske kreditter. I 1950 indstillede Argentina imidlertid sine leverancer, idet den spanske gæld uophørligt voksede, og de spanske varer udeblev.

Indstillingen af de argentinske forsyninger blev af stor betydning for Franco-Spanien. Det betød nemlig, at spanierne måtte gå til U.S.A. for at få de fornødne leverancer, og at amerikanerne skulle være villige til at yde de fornødne lån. Dermed bristede også forudsætningerne for den udenrigspolitiske linie, som Franco havde ført siden 1945, og som gik ud på at søge den nærmest mulige tilknytning til Sydamerika, mens forholdet til de vestallierede var yderst køligt. Franco opnåede hurtigt banklån i De forenede Stater, og i 1950 og 1951 blev der i kongressen vedtaget hjælp til Spanien. State Departement holdt dog igen og tillod kun frigivelse af bevillingerne i små portioner, idet formålet hermed tydeligt nok var at lægge pres på Spanien.

Foruden problemerne i forbindelse med levnedsmiddelforsyningen har der været store vanskeligheder for industrien. Atter har Franco kunnet henvise til, at vejrguderne har været ham unådigt stemt, idet tørken ramte vandkraftværkerne, som leverer størstedelen af Spaniens elektricitet. Følgen heraf blev, at industrien periodevis måtte ligge helt eller delvis stille på grund af den svigtende strømforsyning. Det betød, at industriproduktionen, som under krigen havde taget et opsving, der skyldtes de gode afsætningsmuligheder på det tyske marked, dalede og på et tidspunkt, hvor man med Franco-Peron-overenskomsten bestræbte sig for at trænge ind på det sydamerikanske marked. Samtidig sank beskæftigelsen, og mange arbejdere måtte nøjes med at tjene den i forvejen meget lave timeløn med en 15 timers arbejdsuge. Denne industrielle krise satte frugt i mange strejker og demonstrationer i byerne, og uroen blev akkompagneret af spektakler i de sydspanske storgodsdistrikter, hvor polititerroren dog kunne gøre sig mere effektivt gældende end i industricentrerne.

Helt galt var det i begyndelsen af 1951, da en tørke, der var endnu mere alvorlig end normalt, havde sat både landbrugets og industriens produktion stærkt ned. Urolighederne antog en voldsommere karakter end tidligere, og navnlig var det galt i Barcelona og i de baskiske byer. Særlig uheldssvangert måtte det forekomme regeringen, at der var tegn til, at syndikaternes ledere og en del falangistførere havde en finger med i spillet, og at man således kunne ane en venstrerevolutionær bevægelse, der greb helt ind i de herskende kredse. Situationen var så alvorlig, at Franco for første gang siden 1945 måtte gribe til ministerskifter, og karakteristisk nok var det de økonomiske ministre, det gik hårdest ud over. Vigtigst var, at industri- og handelsministeren, Juan Suanzes, faldt, og at hans ministerium blev delt. Suanzes havde gennem det statlige *Instituto Nacional de Industria* etableret en dybt indgribende kontrol med hele den spanske industri, og han havde været en ihærdig forkæmper for opretholdelse af den lovgivning fra 1939, der begrænsede den udenlandske kapitals indflydelse på spansk erhvervsliv. Om det var de industridrivendes krav om større frihed eller det var hensynet til amerikanske interesser, der dikterede Suanzes fald, er uoplyst, men ændringerne må som helhed ses som udtryk for, at den alvorlige situation krævede ofre på de højeste poster.

Men Francos økonomiske bekymringer kulminerede netop på det tidspunkt. Der kom regn i rigelig mængde, og samtidig begyndte de amerikanske dollars at flyde mere livligt. Derefter har Spanien oplevet et par økonomisk gode år, hvor høstudbyttet er steget stærkt, så landet igen er blevet selvforsynende med brødkorn. Derved er der blevet valuta tilovers til import af gødningsstoffer, hvilket har muliggjort en stærkt tiltrængt jordforbedring med øget landbrugsproduktion som resultat. Også industrien kom igang igen, men led dog stadig af afsætningsvanskeligheder i udlandet og under et for lidt købedygtigt hjemmemarked. 1953 bragte imidlertid atter tørke og nye bekymringer for landbruget og industrien. En dårlig olivenhøst medførte lavere eksport, og samtidig blev det igen nødvendigt at importere korn. Dette har afspejlet sig i tendenser til mindre politisk stabilitet end i de nærmest foregående år og til nye forlydender om en forestående monarkistisk restauration.

FRANCOS UDENRIGSPOLITIK

Alligevel står regimet utvivlsomt fastere end før 1951, og det skyldes især, at Spaniens udenrigspolitiske kurs er blevet fastlagt gennem den spansk-amerikanske pagt 1953. Overenskomsten kom til verden efter langvarige forhandlinger, der blev indledet af admiral Forrest Sherman i sommeren 1951. De udviklede sig langsomt, og delegationer og forhandlere afløste hinanden i hastigt tempo, indtil drøftelserne fra foråret 1952 blev ført intensivt mellem den spanske udenrigsminister Martin Artajo og den amerikanske ambassadør James Dunn. Pagten, der blev undertegnet den 26. september 1953, er en

20-årig forsvarsoverenskomst, hvorved Spanien fik tilsagn om militær udrustning fra Amerika, mens U.S.A. opnåede ret til at anlægge og anvende et antal flåde- og luftbaser på spansk område. Foreløbig er der tale om fire amerikanske luftbaser, forbundet med store olieledninger og med et betydeligt radarnet. Det er de militære flyvepladser ved Saragossa, Torrejón de Ardoz ved Madrid og El Copero og Marón de la Frontera ved Sevilla. Cadiz vil blive udbygget til amerikansk flådebase og U.S.A.-enheder stationeret i havnene Ferrol, Cartagena og Port Mahon på Majorca. Til denne forsvarspagt knyttedes en aftale om økonomisk bistand og om gensidig forsvarshjælp. Det er blevet oplyst, at den amerikanske hjælp fra 1. juli 1953 til 30. juni 1954 skal udgøre 226 mill. dollars og fordeles med 85 mill. dollars til økonomisk hjælp og 141 mill. dollars til militær udrustning. Dertil kommer, at de amerikanske baser vil blive anlagt for beløb udover de 226 mill. dollars, og at der også derved bliver tilført Spanien store valutabeløb. Medaljen har dog sin revers. Man er bange for, at den store indpumpning af dollars skal påvirke det spanske prisniveau, og at den øgede efterspørgsel efter arbejdskraft skal sætte lønningerne i vejret. Der har også vist sig tegn til, at pagten ingenlunde er blevet hilst med begejstring af alle dele af Francos koalition. Kirken har tilkendegivet, at den „ikke på grund af nogle dollars kan risikere, at dens børn bliver sjæleligt ødelagt", og falangen frygter, at de spansk-amerikanske aftaler skal forskyde tyngdepunktet til fordel for hæren.

Desuden har overenskomsten med U.S.A. sat sig andre spor i Franco-Spaniens udenrigspolitik, da den har givet de kredse vind i sejlene, som ønsker en skærpet kurs overfor de vesteuropæiske magter, hvis holdning til det spanske regime i efterkrigsårene har været den køligst mulige, og med hvilke Spanien har løbende uoverensstemmelser i det vestlige Middelhavsområde. Det er Gibraltar for Storbritanniens og Marokko for Frankrigs vedkommende.

Disse spørgsmål havde også forårsaget uroligheder før den spansk-amerikanske pagt, men det er ganske tydeligt, at Spaniens holdning er blevet mere udfordrende overfor de to vestmagter, end tilfældet var før den 26. september 1953. Indtil da havde Franco faktisk stået udenrigspolitisk isoleret, når man ser bort fra det nære venskab med Portugal, som går tilbage til den portugisiske støtte til oprørerne under borgerkrigen. Det andet lyspunkt for Madrid var, at man havde opnået en betydelig forståelse med de europæiskfjendtlige regimer i de arabiske stater. Allerede i slutningen af 1940erne var det kommet til en vis tilnærmelse, navnlig med Ægypten, og den blev intensiveret, efter at Storbritanniens stilling i Det mellemste Østen var blevet kendeligt forværret gennem den persiske oliekonflikt og Ægyptens opsigelse i 1951 af 1899- og 1936-traktaterne. Desuden opmuntrede Spanien samme år de marokkanske nationalister til modstand mod det franske styre, og i 1952 blev Francos arabiske bestræbelser demonstreret gennem en rejse, som udenrigsminister Artajo foretog til de arabiske hovedstæder, og hvorunder det ikke skortede på gensidig hyldest

og forsikringer om fjendskabet til England. Motiverne til denne spanske politik skal vel søges i det reale modsætningsforhold til Storbritannien og Frankrig, men også i, at Spanien på dette tidspunkt nok kunne ønske et nært forhold til de arabiske lande, som kunne styrke Madrid i forhandlingerne med Washington og eventuelt gøre Pyrenæerhalvøen til bindeleddet mellem De forenede Stater og de mellemøstlige lande. Endelig har spanierne naturligvis set chancen for at trænge ind på det arabiske marked med spanske industrivarer.

Det varede ikke længe efter afsluttelsen af den spansk-amerikanske pagt, før der viste sig klare tegn på, at Spaniens holdning i Gibraltar- og Marokkospørgsmålet var blevet stejlere. Da det i januar 1954 blev bekendtgjort, at dronning Elizabeth på hjemvejen fra Australien ville aflægge besøg i Gibraltar, gav dette Madridregeringen en anledning til at markere sit standpunkt. Rundt om i de store spanske byer blev der arrangeret anti-britiske demonstrationer under råbet „Gibraltar til Spanien", og i Madrid trængte studenter frem til den britiske ambassade og knuste ruder. Iøvrigt udartede demonstrationen for arrangørerne, idet der ved samme lejlighed blev rettet angreb mod falangen og en del af ministrene. Da besøget fandt sted i maj måned, fremkom i falangens blad „Arriba" en artikel, der var skrevet af Franco selv, og hvori det hed, at besøget havde forøget de vanskeligheder, der i forvejen bestod mellem Spanien og England, og at det havde forenet spanierne i den beslutning, „at Gibraltar ikke skal have lov til fortsat at leve på Spaniens bekostning, at smugleriet og udnyttelsen af mulighederne dér skal høre op een gang for alle, og at det spanske område ikke længere skal være skuepladsen for de britiske soldaters tøjlesløse forlystelser". Konflikten blev samtidig tilspidset, da det spanske udenrigsministerium udsendte en erklæring, hvori det påstod, at Storbritannien i årene 1940–42 lovede Spanien at optage forhandlinger om Gibraltar, såfremt det forblev neutralt under krigen, ligesom den britiske regering den gang skulle have lovet sin støtte til, at Spanien fik sine „retfærdige krav" i Nordafrika opfyldt.

På samme tid som demonstranterne krævede Gibraltar til Spanien, opstod der en fransk-spansk krise på Marokkospørgsmålet. Baggrunden var Frankrigs afsættelse i august 1953 af sultan Sidi Muhammed ben Yussef. Fra spansk og spansk-marokkansk side gjorde man gældende, at Frankrig herved krænkede Marokkoaftalerne og tilsidesatte princippet om de to Marokkodeles enhed. I januar 1954 protesterede høvdinge og religiøse ledere i spansk Marokko mod afsættelsen og nægtede at anerkende den nye sultans myndighed, og den spanske højkommissær, general Garcia Valino, tilkendegav i utilslørede vendinger, at han delte de spanske marokkaneres syn på sagen. I Paris tolkede man erklæringerne således, at Spanien forberedte oprettelsen af en eksilregering i Tetuan med kaliffen Sidi Muley Hassan ben el Mehedi som chef, hvorved situationen i fransk Marokko ville blive stærkt tilspidset og et farligt centrum skabt for marokkansk nationalisme. Der blev sendt en kraftigt for-

muleret fransk note til Madrid, og selv om Franco senere har tolket sin sympati for marokkanerne, er det ikke blevet efterfulgt af spanske handlinger, som yderligere kunne skærpe spændingen. Den spanske regering har dog ved tidligere lejligheder spillet på Frankrigs vanskeligheder i Marokko og har fortsat gode muligheder for at gøre det. Motivet må til dels søges i Francos bestræbelser for et nært venskab med den arabiske verden, dels i at Marokko er et godt kort for Spanien i dets europæiske spil. Den spanske regering ønsker optagelse i den europæiske betalingsunion, i FN og i NATO, og den mulighed er nærliggende, at Frankrig en dag kan vindes herfor gennem en spansk-fransk handel om Marokkopolitikken. Det må dog siges, at Francos muligheder i Marokko er stærkt begrænsede. Det er ikke alene Frankrig og Spanien, der har interesser i landet, men også U.S.A., som har vigtige militære flyvepladser foruden store kapitalinvesteringer i minedriften, og for megen uro omkring det marokkanske spørgsmål er derfor ikke velset i Washington.